

arbejde alligevel findes nogle, kan de hverken være mange eller betydningsfulde og kan ikke rokke ved den overbevisning, at det er en sprogligt som litterært fuldt forsvarlig og paa-lidelig udgave, som her foreligger.

Carl S. Petersen.

Dr. Knud Fabricius' Biografi af *Griffenfeld* (1910) fortjener i flere Henseender Opmærksomhed og Anerkendelse. Den viser en Trang og Lyst til at tage fat paa store Opgaver, som meget bør paaskønnes, og en alvorlig Fordybelse i Emnet, og den vidner tillige om en ikke ringe Sans for Grup-pering og Fremstilling. Rundt om mærker man ogsaa Udnyttelse af Kilder, som tidligere Griffenfeldforskere ikke har faaet med; nævnes kan saaledes Højesterets Voteringsproto-koller, Københavns Garnisonsjournaler og hidtil unyttet Stof fra det kgl. Bibliotek, men særlig bør fremhæves Forf.s Stu-dier i sachsiske, hessiske og spanske Arkiver. Endnu vigtigere er dog, at han allevegne paa ny har gennemgaaet de tidligere Kilder og set selvstændig paa dem.

Man fristes dog til at spørge, om Dr. F.'s Valg af netop denne store Opgave har været helt heldigt. Han siger selv et Sted, at man ikke kan skrive en Iliade efter Homer; Bemærkningen gælder A. D. Jørgensens Skildring af Forholdet mellem Griffenfeld og Gyldenløve — og er for Resten den eneste fuldt ud anerkendende om J.'s Værk. Men hele Bogen er jo et saadant Forsøg paa en Iliade efter Homer, og hvor berettiget det end i og for sig kan være ikke at nøjes med selv en Mesters Arbejde, saa synes det, som om i dette Til-fælde Forsøget har ført til en vis kunstlet Stræben efter Originalitet. I alt Fald er det, hvad Grundene end nu er, og der er sikkert flere, utvivlsomt, at der meget ofte forekommer søgte Tanker og Vendinger, som pletter Bogen.

Det vigtigste ny i den ligger paa 4 Omraader. Det ene er de Forhandlinger, der er ført med Sachsen angaaende Kongeloven, og som kaster et lidet tiltalende Lys over den danske Regering, men Forf. har kun løseligt berørt dem og forbeholder sig at komme tilbage til dem i en særlig Afhand-ling. Det andet er Paastanden (S. 90 f.) om, at det ikke er

Hobbes, men Grotius, der har paavirket Schumachers Statsideer og særlig hans Udarbejdelse af Kongeloven. Jeg kan ikke føle mig overbevist om, at Dr. F. har Ret i denne Mening. Grotius aabner i alt Fald Muligheder for en Begrænsning af Suverænenes Rettigheder, Hobbes og Kongeloven gør det ikke; thi at Kongeloven lader Fyrsten være forpligtet til at overholde den augsburgske Konfession, er saa nøje knyttet til danske historiske Forhold, at det intet har at betyde i denne Sammenhæng. Kongeloven er endvidere absolut ikke i Slægt med den „Retsstat“, som Forf. lader Grotius have kæmpet for, og vor „faderlige Enevælde“ har heller intetsomhelst at gøre med „den milde og humane Tankegang, som præger Grotius' Forfatterskab“. Mest angribelig er dog Forf.s Ytring, at man ligefrem kan bevise, at Schumacher har været uden al Paavirkning af Hobbes' Skrifter. Han søger at bevise det ad to Veje. Han siger, at disse Skrifter først i 70'erne vandt mere almindelig Udbredelse. Ja, maaske i Danmark, men i England var de i 50'erne, mens S. opholdt sig dér, Genstand for den ivrigste Drøftelse. Endvidere siger han, at S. vistnok ikke har læst dem, fordi de i 60'erne ikke fandtes i hans Bibliotek. Men S. havde, hvis han da, utroligt nok, ikke i Forvejen skulde have kendt dem, rigelig Lejlighed til at læse baade *De cive* og *Leviathan*, mens han arbejdede paa Kongeloven, thi de fandtes — selvfølgelig — i Frederik III's Bibliotek¹⁾.

Det tredje ny hos Forf. er den Anskuelse, som han i Forvejen nærmere havde begrundet i sin meget værdifulde Afhandling i *Hist. Tidsskr.* 8 R. II, og som gaar ud paa, at det er den spanske Gesandt de Fuenmajor, som har givet Griffenfeld Dødsstødet (S. 232, 257) ved igennem Hertugen af Pløen vistnok den 10. Marts 1676 at spille Kristian V i

¹⁾ Se Katalogerne over Kongens og det i det indlemmede Gersdorfske Bibliotek i Kgl. Bibl.s Arkiv. I Katalogen over de Bøger, som Kongens Bibliotek forøgedes med „*curante Petro Schumachero*“, nævnes endda Hobbes' *Opera philosophica*, Amstelodami 1668, hvilket i alt Fald godtgør S.'s Interesse for H.

Hænde et opsnappt Brev fra den danske Gesandt i Paris Mejerchrone til den herværende franske Afsending Terlon, der tydede paa den danske Regerings Ønske om bag sine Allieredes Ryg at staa i et venskabeligt Forhold til Ludvig XIV. Kongen skal herved være kommet til Klarhed over, at det hidtil førte Dobbeltspil var umuligt og kompromitterende; derfor lod han efter en gennemvaaet Nat, hvis Virkninger Forf. udmaler — et Eksempel paa hans ovfr. omtalte Søgthed —, G. fængsle den 11. om Morgenen. Man gennemtænke ret dette. Kristian V, der, som ogsaa Dr. F. mener, fuldt ud kendte og havde godkendt Forhandlingerne med Ludvig XIV, skulde være blevet saa rystet ved Opdagelsen deraf, at han derfor begyndte den store Forfølgelse mod G. Hvilken Nederdrægtighed! Det eneste, en hæderlig Mand i den Situation havde kunnet gøre, vilde have været at sige til G.: vi er opdagede, Du maa tage din Afsked, eller i alt Fald at have ladet Fængslingen være en Komædie. Dr. F., der naturligvis ikke mener det sidste, synes at have haft en Fornemelse i den her berørte Retning, skønt han ikke giver den Ord. Han tilføjer nemlig, at det laa nær ved samme Lejlighed, hvor man havde ham fangen, at underkaste hele hans Embedsførelse en grundig Prøvelse. Men hvorfor da ikke mene, at dette var Hovedmotivet til Fængslingen? Dr. F. siger, at Fængslingen var en storpolitisk Begivenhed. Det er fuldkommen rigtigt, men den var det, fordi Kongen af helt andre Grunde havde Mistanke til, at G. havde gjort sig skyldig i Højforræderi. Det allerhøjeste, der kan være Tale om at indrømme Dr. F., er, at G.'s Uvenner mellem Kongens Raadgivere har sagt til ham, at hvis man slog til i det Øjeblik, vilde Spanien og de øvrige Allierede faa et gunstigt Indtryk af noget, der havde helt andre Motiver. Men det er noget helt andet end at slaa fast, at Fuenmajor har givet G. Dødsstødet, og derved forrykke hele Situationen ved at trænge et lille Moment frem i Forgrunden som det centrale.

Uenig med Forf. paa disse to Punkter er det mig saa meget mere en Glæde at kunne anerkende Interessen ved hans Udnyttelse af de hidtil upaaagtede Notitser, som G. paa Munk-

holmen har indført i en Udgave af Epiktets Enchiridion, der findes paa det kgl. Bibl., og som det er lykkedes ham med værdifuld Bistand af Dr. phil. Hans Ræder at faa tydede. Herved er der kastet virkeligt nyt og interessant Lys over G.'s Stemningsliv under hans Fangenskab.

Dr. F.'s Opfattelse af Griffenfeldts hele Personlighed er den mest sympatiske, som i det hele er fremkommet i den nyeste Tid. Nøjere ind herpaa skal jeg dog ikke komme, da jeg tidligere har haft Lejlighed til at fremstille mit Syn paa G., og Bogen ikke i den Henseende forekommer mig at have bragt noget afgørende nyt.

J. A. Fridericia.

Af *Generalstabens* store Værk: *Bidrag til den store nordiske Krigs Historie* er 1910 udkommet 4de Bind, udarbejdet af Generalmajor A. P. Tuxen med Bistand for Søkrigens Vedkommende af Kommandør C. L. With-Seidelin, og behandlede, som Særtitlen angiver, *de nordiske Allieredes Kamp med Magnus Stenbock 1712—1713*. Meget store Studier ligger til Grund for dette Bind, lige saa vel som for de forudgaaede. Ikke alene de danske Arkiver, men ogsaa en Række fremmede er udnyttede, ligesom Generalmajor Tuxen har berejst Krigsskuepladsen i Nordtyskland og Slesvig og undersøgt deres stedlige Forhold; interessante gamle Kort foruden nyere er reproducerede. For Søkrigens Vedkommende er Hovedpunkterne i Fremstillingen Gyldenløves Operationer i Østersøen. Landkrigshistoriens Midtpunkter er Slaget ved Gadebusch, hvis Udgang Forf. tilskriver Stenbocks udmærkede Dygtighed og den slette Ledelse fra dansk-sachsisk Side, og dernæst Stenbocks Indrykning i Hertugdømmerne, Besættelse af Tønning og Kapitulation, hvor foruden de militære Forhold ogsaa Wellings for den svenske Feltherre saa skæbnesvangre Indflydelse gøres til Genstand for en indgaaende Behandling. Allevegne er der kastet nyt og højst paalideligt Lys over Begivenhedernes Gang.

J. A. F.

Den Biografi af Hertug Frederik Christian af Augustenborg, hvis Udarbejdelse tidligere har været omtalt her i Tids-